

A mű eredeti címe: Anna Seydel: Ich bin du

A fordítás a Pädagogische Forschungsstelle, Stuttgart, 2009-es kiadása alapján készült

Magyar nyelvre átültette és közreadja: Jancsek Gábor
és a lektorálást végző: Huffman Szilvia
2019

Korrektorok:
Kovács Nikoletta
Szalai Szilvia

Felelős kiadó: CC&PP Kft, Keleti Péter
Mandala könyvek, 2019
Minden jog fenntartva

Tördelés és nyomdai kivitelezés: Progresso Print

Terjesztés: pkeleti@gmail.com

ISBN 978-615-80738-4-4

Anna Seydel

ÉN TE VAGYOK ⁽¹⁾

A gyermek megismerése
pedagógiai felelősségből

*Azoknak a gyerekeknek szentelve,
akik remélik,
hogy felismerik őket.*

Előjáróban

HARTWIG SCHILLER

Ha egy új pedagógia megjelenik, akkor egy idő után fennáll annak a veszélye, hogy „ismertté”, azaz rutinból végzett gyakorlattá válik. A Waldorf-pedagógiában ez a veszély egy új iskolatípus történelmi formájának egy modellszerű pedagógiával való felcserélésében áll. Így az élő kezdeményezést a dogmatikus rögzültség bilincseibe való kerülés fenyegeti.

Egy olyan pedagógia azonban, amely célul tűzte ki a „nevelésművészetté” válást, készítetést érez a gyerekek és pedagógusok (ideértve a szülőket, valamint a közvetett és közvetlen befolyásokat is) közti teremtő folyamatban arra, hogy mindig az adott pillanatnak megfelelő, alkotó és egyedülálló módon fedezze fel azt, ami a gyermek fejlődésének kedvez.

Egy ilyen szituatív-modern pedagógiának az a feltett szándéka, hogy formáló, építő, fejlesztő kapcsolatot alakítson ki a gyerekek és pedagógusok között. Ez a kapcsolat emberi értelemre, igazi emberismeretre tud csak támaszkodni. A kérdései pedig így hangzanak: Ki vagy Te? Honnan jössz? Hová tartasz?

Egy ilyen kapcsolat áthidalja a gyerekek és pedagógusok közti szakadékot a közös tanulási kultúra fejlődése révén. A nevezett három alapkérdés pedig a tanár állandó házi- és iskolázási feladatává válik. A pedagógusok ezen önismeretből kiindulva felfedezik és megvalósítják hivatásbeli önmagukat. Ugyanakkor az ideális cél megfogalmazása mellett az oda elvezető út és annak használhatósága is döntő fontosságú.

Az előttünk levő könyv egy tisztán és alaposan leírt utat mutat ehhez, mind ismeretelméleti és módszertani, mind gyakorlati szempontból, ami által a gyermek lényéhez közelebb férkőzhetünk. Ami szokatlan és rendkívül örvendetes ebben a műben, az a közérthetőség és hitelesség, amellyel a nevelés ezen alapfeladata kirajzolódik.

A leírt út gyakorlatias és járható. Emellett a könyv nem él egyszerűsítésekkel, előírásokkal vagy megszorításokkal. Utak nyílnak, de nem bebetonozva. Jóleső és üdvös egy olyan szerző érett tapasztalatát érezni, aki nem elméleti elképzeléseket fejt ki, amiket másokra szeretne erőltetni, hanem vigyázva és szelíden olyan gazdag tapasztalatokon nyugvó lépéseket mutat, amelyek a pedagógusokat központi feladatukhoz közelebb juttathatják. A gondolati tisztaság és a gyakorlati tapasztalat kiegyensúlyozottsága tanúskodik a szerző lenyűgöző, mesteri jártasságáról a nevelésművészetben.

Tartalom

- 5 Előjáróban
- 9 Adalékok a magyar kiadáshoz
- 11 Előszó
- 13 Bevezetés

Bevezetés a tematikába

- 15 **A három kérdés**
- 20 Iskolakezdők ma
- 28 A gyermekre tekintés szükségességéről
- 30 Az érdeklődés hatékonyságáról
- 35 Ellenállások
- 40 Mihez igazodik a gyermekmegbeszélés felépítése?
- 40 Első lépés: Észlelés
- 41 Második lépés: Ráhangolódás a gyermekre
- 43 Harmadik lépés: Lények találkozása
- 45 Negyedik lépés: A kommunikálható fogalom

A gyermekmegbeszélés módszertani felépítése

- 47 **Az érzékekkel tapasztalható észlelet**
- 47 Érdeklődés és figyelem: A gyermek mint rejtély
- 48 A gyermek külső megjelenésének észlelése
- 49 Az élet megnyilvánulásainak észlelése
- 51 Az érzelmi- és a szociális élet megnyilvánulásai
- 52 Az akarati élet és a szándékok megnyilvánulásai
- 53 Sorsképletek
- 54 Az észleltek kommunikálása
- 56 Észlelési lehetőségek
- 59 Az időkeret betartásának jelentősége

Eggyé válni a gyermek lényével

- 61 A sokatmondó pont
- 64 Egy gyakorlati példa (1. rész)

Lényeink találkozása – az alvó intuitív akarat

- 67 A Parszifál-kérdés
- 68 A komplementer élmény
- 69 Egy gyakorlati példa (2. rész)

A gyermekről alkotott kép

- 76 A kötelező érvényű lépés
- 83 Egyszerűsítések
- 88 Moderálás
- 93 Munkamódszerek

Esetleírások

- 102 Tanja – küzdelem a korai gyermekkor
sorseseeményeinek következményeivel
- 110 Maximilian – ráébredés egy mozdulat rejtélyére
- 119 Dzsabar – az idegent sajátunknak érezni
- 127 Kathrin – a saját árnyékunk átlépése
- 132 Arndt – a pont jókor történő összefogás
-
- 136 Utószó és köszönetnyilvánítás
- 139 Függelék
- 142 Forrásmunkák

Adalékok a magyar kiadáshoz

A módszer kidolgozóját, Anna Seydelt, 2009 körül hívta meg a müncheni gyógypedagógiai napközi szakkollégiuma (Michael-Haus), amelynek én is tagja voltam. Többször is járt nálunk, és az általunk tervezett gyerekmegbeszélés előtt mindig megfigyelte az érintett gyerekeket. Így a gyakorlatban, testközelből ismertem meg a módszerét, amelyet kidolgozott. Mivel az egész pedagógusi kollégiumot nagyon megérintette a módszer hatékonysága és zsenialitása, többet is meg akartunk tudni a háttéréről, az elméletéről. Szerettük volna részletesebben is megismerni, és lépésről lépésre elsajátítani.

A megbeszélések alkalmával egyáltalán nem esett szó semmilyen könyvről, Anna egyáltalán nem magát helyezte előtérbe. Csak amikor eljutottunk odáig, hogy rákérdezzünk az elméleti anyag elsajátításának lehetőségére, említette meg, hogy van erről könyv is, ami útmutatót, háttértudást ad a már gyakorlatban megismertek elmélyítésére. Ekkor határoztam el, hogy ezt az általam rendkívül nagyra tartott módszert meg kell ismertetni a magyar szakemberekkel, szülőkkel vagy az eziránt érdeklődőkkel is, egy kézikönyvet adva a kezükbe, amely többszörösen kiállta a gyakorlati próbákat is. (Egy cikk el is készült a *Metamorfózis* lap számára, amelyben méltatásra és bemutatásra került a könyv módszertani anyaga.)

Jancsek Gábor

Fontos kiemelni egy-egy fordítás és lektorálás nehézségét, amikor a szöveg se nem szakfordítás, se nem műfordítás. Amikor néha el kell szakadni a szöveghűségétől, mivel a másik nyelv lelkülete másképp értelmezne egy fogalmat vagy összefüggést, és ez nem felelne meg az eredeti szándéknak. Ilyen szövegek esetében, amikor nagyon fontos a szavak tūpontos értelmének átültetése, amikor nem csak a gondolatokat érintjük, hanem az érzéseket is, a megoldást egy csoportos lektorálás jelenthetné, amit ennél a könyvnél nem sikerült megvalósítani. Akik komolyan foglalkoznak az anyaggal, tegyenek kísérletet a csoportos munkára, melyhez szívesen nyújt segítséget akár a fordító, akár a lektor.

Az egész könyvet át és átjárja az alázat a gyermek lénye, a szellemi világ, a megismerés folyamata és a megválaszolhatatlan kérdések iránt. Jelen írás érezhetően egy olyan pedagógus műve, aki nagyon alapos antropozófus ismeretekkel, szerteágazó pedagógiai tudással és tapasztalattal, valamint mély bölcsességgel rendelkezik.

Huffman Szilvia

2019. augusztus

Előszó

Azokra a napokra esett a winnendeni ámokfutásról szóló hír¹ amikor épp le akartam zárni a munkát ezen a könyvön. Az esemény feletti megrökönyödés a médiák állásfoglalásaiban csapódott le. Néha felbukkant bennük valami, ami megpróbálta feltárni az elsőre felfoghatatlan történés mélyebben megbúvó összefüggéseit. Ide tartozik Wilhelm Heitmeyer: *A kettős kontrollvesztés* cikke a „taz”-ban.²

Azért említem a cikk részleteit, mert közvetlen összefüggésben látom azokat könyvem szándékával: fényt deríteni arra a kérdésre, vajon a tizenéveseket észreveszik és elismerik-e, és milyen formában?

A taz Heitmeyer fejtegetéseit (2) a következő szavakkal vezette be: „*A tizenéves tömeggyilkosokat gyakran kóros eseteknek tartják, vagy tetteiket sorsszerűnek tüntetik fel. Aki azonban meg akarja érteni az okokat, annak elmélyülten kell foglalkoznia azokkal a körülményekkel, amelyekben a tizenévesek felnőnek, illetve azokkal a következményekkel, melyek az elismerés elmaradásából fakadnak.*”

Heitmeyer ezekre az elemzésekre hivatkozik: *Littleton 1999, Erfurt 2002 és Emsdetten 2006*. A kiváltó okokra irányuló válasz keresése az erőszakutatót arra vezeti, hogy a tizenévesek szociális háttérének széthullását vizsgálja. „*Az elismertség problémájáról van szó, és negatív esetben az elismertség megszűnéséről, ha a tizenévesek nem kapnak kielégítő válaszokat ezekre az alapvető kérdésekre: Kinek van rám szüksége? Ki hallgat meg engem? Hová tartozom? Egyenértékű vagyok-e másokkal? Igazságosan bánnak-e velem? Elfogadják-e az érzéseimet? Az elismertség forrásai jelentik az alapvető támpontot.*”

A szerző arra a végkövetkeztetésre jut: „*Az erőszakra való hajlamot nem a médiák széles választéka vagy azok használata hozza létre, hanem az elviselhetetlenül negatív elismertség idézi elő ... Az erőszakos tett célja az elismertség behybeállítása (2).*”

Jelen könyv leír egy utat, melynek segítségével a felnőtt megtanulhatja elismerni a felnövekvő embert, megérteni lényét, valamint hozzáférni lappangó kérdéseihöz és szándékaihoz. E cél elérhető közelségbe kerülésének feltétele azonban az, hogy a felnőtt bevonja saját magát az egész folyamatba és magát a történés részévé tegye. Nem maradhat néző, hanem sokkal inkább azt a tényállást kell megtestesítenie, amelyet Christian Morgenstern Friedrich Nietzsche-hez kapcsolódva ezekbe a szavakba foglal: „*Saját magam számára is ismeretlen vidék vagyok (3).*” A felnőtt csak ez után veheti észre, hogy a rábízott gyermek, a hozzá közel álló tizenéves egy csupa titokból álló rejtély, és ő végül is arra vállalkozott, hogy megoldja ezt a rejtélyt.

Ez egy olyan cél, amely minden fáradságot megér.

München, 2009 Pünkösöd

Anna Seydel

¹ Az ottani középiskolába bement egy fegyveres fiatal, és találomra lövöldözni kezdett a folyosón és az osztálytermekben. Ez 17 halálos áldozattal járt. *Ford. megj.*

² A 'taz' a Tageszeitung rövidítése, ami ennyit tesz, mint Napilap. *Ford. megj.*

Bevezetés

Mérhetetlenül sok múlik azon a tényen, hogy az ember ideái ne csupán „gondolkodók” maradjanak, hanem „látóvá” legyenek. (4)

RUDOLF STEINER

A *gyermekek megismerése, ismerete* önálló terület a lények, dolgok és a világ folyamatainak megismerésén belül. Ez az a művészet, amelyben megtanulhatjuk belsőleg megragadni egy gyermek vagy tizenéves lényét, amely elsődlegesen rejtve maradna tekintetünk előtt. Ennek a *gyerekmegbeszélés* a művészi eszköze. A gyerekmegbeszélésen belül fokozatosan bomlik ki egy gyermek vagy tizenéves megismerése, és egyre világosabban körvonalazódik számunkra.

Ehhez a folyamathoz a döntő segítséget a Rudolf Steiner által adott antropozófus embertan ideái és ábrázolásai nyújtják. Ha foglalkozunk ezzel és tanulmányozzuk, újra és újra keressük a megértését, és mindeközben türelmesek vagyunk, úgy ez élesíti a tekintetet: észlelővé tesz. Ráébreszt a másik ember lelki-szellemi lényére, és lassanként lehetővé teszi az egyre jobb megértését.

A következőkben leírt módszertani lépések adják meg a menetet, amelyhez ez az eljárás igazodhat. Egy ilyen megismerésre tett erőfeszítés során végül azt a tapasztalatot szerezhettük, hogy az ideák nem maradnak „gondolkodók”, hanem a gondolkodásban „látóvá” lesznek.

Ezen megismerésre tett erőfeszítés bevált lépései képezik az alapját ennek az írásnak, és a lépések folyamatukban kerülnek bemutatásra. Az ember tudatának törvényszerűségeit követik, amennyiben az megismerőn fordul a világ felé. Megóvnak az önkényességtől, és rendelkezésre bocsátják azt a módot, amely a gyermek megismerésének, egyáltalán az ember megismerésének művészetét egyre előbbé, szakszerűbbé és jövőbe mutatóbbá fejlesztheti ki. Ezáltal alapjaiban változhat meg egy felnövekvő emberhez – sőt, egyáltalán a másik emberhez – való viszony.

A továbbiakban minden felnövekvő embert – gyermekkorúakat és tizenéveseket egyaránt – „gyermekként” jellemzek majd. Tehát a gyerekmegbeszélés fogalma a tizenévesek megbeszélésére is vonatkozik. A bemutatott gyermekek nevét megváltoztattam.

HÁROM KÉRDÉS

A külső az a titok állapotába emelt belső. (5)

NOVALIS

Korunkban számos ember érzi fokozottan, hogy az ember több annál, mint ami első ránézésre megmutatkozik, és konkrét igénnyé válik benne, hogy mélyebben és átfogóbban megértse a másik embert és egy új, megváltozott módon találkozzon vele.

Ez a fejlődés a 19-20. század fordulóján kezdődött el. Akkoriban alapjaiban változott meg az ember viszonya az érzékfelettihez. Egyrésztől konkrétabbá vált és belső szükségletként jelentkezett, hogy az érzékfeletti, ami rejtett állapotban lép az ember elé, saját belső tapasztalásának tényeként találkozzon, és már ne csupán hitbeli vagy elképzelésbeli kérdésként. Másrésztől megfigyelhető, hogy az emberi együttélésben addig még meglévő bizonyosságok és magától értetődő viszonyok bomladozni kezdtek, valamint az ember saját magához való viszonya is törékennyé vált.

Aki ma gyerekekkel és tizenévesekkel foglalkozik, ezen fejlemények valóságának közepén találja magát. A felnövekvő emberekben teljesen szokatlannak tűnő képességekkel és adottságokkal találkozunk. Másrésztől a természetes, egészséges felnövekedés láthatóan egyre veszélyeztetettebb. Maga a gyermekkor került veszélybe.

A gyerekekben növekszik az igazság iránti érzékenység, és a kifejezett vágy, hogy hitelesnek lássák a felnőtteket. De saját magukhoz is növekvő tudatossággal viszonyulnak: jobban sejtik saját értéküket és függetlenségüket, erősödik bennük a kívánság, hogy megfelelő módon észleljék és becsüljék őket.

Találkoztam egyszer egy elsővel, aki a tanítónőjével történt nézeteltérés után sírva hagyta el a termet, és kérdésemre, hogy mi történt, zokogva azt felelte: „Egyáltalán nem is lát engem!”

A saját magukhoz való megváltozott viszony egyik vetülete, hogy nő a távolságtartás iránti igény minden területen, ideértve saját magukat is. A cooltság király, a cootalanság vérciki. Ehhez jön még egy belső figyelem minden ember jogegyenlősége iránt, az emberi méltóság fenntartása és megőrzése iránt a találkozások során, valamint saját énjük egyenértékűsége iránt a mások énjéhez való viszonyulásban.

Ezt két olyan eset példázza, melyek szülői esteken kerültek szóba. Egy hétéves fiú a bátyjával folytatott vitában elébe állt, és azt mondta: „Ne nevezdél nyominak, hiszen én sem mondom neked!” Egy 11 éves lány pedig a szünetben ezeket a szavakat intézte a francia tanárnőjéhez, aki panaszt tett rá a szüleinél: „S. néni, te felhívtad az anyukámat! Mit szólnál, ha mi is minden hibázásodnál felhívánk a te anyukádat?”

Nem minden gyereknek az a kívánsága, hogy mindig egyetértsenek vele, és távolról sem akarja mindegyikük, hogy minden esetben vegyék figyelembe a kívánságukat, legyen az mégoly heves vagy erős. Ellenben azt mindegyikük akarja, hogy észrevegyék; mégpedig mélyebben, igazabban és teljesebben, mint ahogy az rendszerint történik. Tulajdonképpen rákényszerítik a felnőtteket, hogy megkérdezzék tőlük: **Ki vagy Te?** A választ végeredményben ők maguk akarják megadni, de kimondatlanul elvárják a felnőttől, hogy ezt a kérdést tudatosan tegye fel magának, és a választ úgy, ahogy a gyerek adja, realizálja is magában.

Főleg a nagyon fiatal gyerekek egy másik kérdést is kikényszerítenek a felnőttekből. Ez a kérdés a: **Honnan jössz?** A kérdést nem lehet általánosan megválaszolni, de ma mindenki

ráirányíthatja erre a figyelmét. Ekkor a legkülönfélébb támpontot találjuk majd ahhoz, ahogy ez a kérdés a gyerekekben él, hogy a gyerekek vélhetően növekvő mértékben tudnak arról, hogy szellemi természetűek, és belső tapasztalatokhoz és élményekhez nyúlnak vissza a születésük előtti időkből. Erről főleg a kisebb gyerekek elfogulatlan és befolyásolatlan megnyilvánulásai szólnak, akik a születésük előtti időkhöz még közelebb állnak. Említsünk itt példaként egy ilyen megnyilvánulást. Ez egy vers, amelyet egy kilencéves fiú adott kis unokahúga keresztelőjére. A család éppen be akart szállni az autóba, hogy a keresztelőre induljanak. Ekkor felkiáltott a kilencéves fiú: „Ó, várjatok, még el kell intéznem valamit!” Hamar visszajött és egy cetlire a következő verset írta:

*Gyermek, ó gyermek,
a felbőkön sokáig utaztál,
az édes mennyei tejet ittad,
előtted rejtve semmi sem maradt,
csak a Föld mélységei.*

Ha a „Ki vagy Te?” és a „Honnan jössz?” kérdések a felnőttet ráébresztik a gyerek rejtélyességére, titokzatosságára, úgy egy harmadik kérdéssel szembesülve végképp elbizonytalanodhat. A kérdés pedig ez: **Merre tartasz?** Ugyanis ennek megválaszolása egészen a megfoghatatlan, a végtelenül finom dolgok mélyén, egy gyermek jövőjének árnyas homályában rejlik, és ha a felnőtt őszinte, akkor ezen jövő részének kell látnia magát, ami viszont nagyban függ attól, ahogyan a gyerekekkel szemben viselkedik. Váratlanul aktuálissá válik a kérdés, hogy mennyire veszi komolyan a pedagógiai felelősségét.

Ebben a három kérdésben mutatkozik meg, hogy egy ember több, mint amennyit észlelünk belőle, hogy attól még nem ismerjük, ha emlékszünk a külsejére, és hogy nem azonosíthatjuk már előre azzal, ahogyan megjelenik. Ma minden felületes magyarázat fokozottan magában rejti azt a veszélyt, hogy egy másik ember valódi lényé iránt belsőleg vakok maradunk, mert a róla alkotott elképzelésünk nem fedi a valóságot.

Ezek a kérdések végül oda juttatják a nevelőt vagy tanárt, hogy egy gyereket rejtélyként érzékeljen. Itt pedig egy lehetőség nyílik, mert egy rejtély felszólító jellegű. Ha szunnyad bennünk egy kis vállalkozó kedv, késztetést érzünk a megoldás keresésére. Ezzel néha kényes helyzetbe kerülhetünk: egy gyermek mélyebb megértésére tett erőfeszítésünk során jobban tudatában leszünk saját magunknak, megéljük határainkat, váratlanul szembesülünk saját gyengeségeinkkel és hiányosságainkkal, illetve szertefoszlik és eltűnik az a biztonságérzet, miszerint egy pedagógiai helyzetben alapvetően mi vagyunk vagy mi maradunk nyeregben. Kétségeink támadnak saját magunkkal szemben, és ez elbizonytalanít. Hirtelen már nem független megfigyelők vagyunk, akik biztos távolból szemléljük a helyzetet, hanem a történet részévé válunk.

A gyermek rejtélyének megoldására tett minden igyekezet a saját énünket mozgósítja. Tulajdonképpen ennek a ténynek van pedagógiai hatása. Semmi mást nem kívánnak a gyerekek és tizenévesek a szüleiktől, tanáraiktól és nevelőiktől, mint hogy egyenrangú félként olyan érdeklődéssel és lelkesedéssel találkozzanak velük, ahogy ők maguk találkoznak a világgal, valamint, hogy ezektől a felnőttektől megkapják a nekik járó elismerést.